

EIBARKO "MAQUINAS DE COSER ALFA, S.A."

imanol laspiur

Sarrera

Gaur egun josteko makinagintzan ezagutzen dugun "ALFA" lantetxea 1920an sortu zelarik, berrogei eta hamabi urte daramatzi bere ibileran.

Ordutik honera berebiziko gora-beherak ukan ditu, eta bere gaurkotasuna ulertu ahal izateko, sorkunetik orain arteko ibil-bide horren zenbait pondu aztertu beharrean izango gara: garai haretan Eibar zer eta nolakoa zen; orduko ALFAren sortzaileak zer izpirituk bultzarazi zituen; zein zen haien nahimena, jomuga, aurren urteetako nekeak ezagutu, 1936ko gudatea, gudu ondorena... eta gaurra.

Izan ere, gaurko ALFA, Eibarren den lantegirik handiena den arren eta familia gehien mantentzen duen ere, ez du eibartar askok, ezta ere bertako zenbait langilek, are guttiago kanpokoek ezagutzen ez bere historia, ezta ere bere barrenean gordetzen duen jakingarri dateken hamaika argibide eta xehetasun. Batzuentzat kooperatiba imitagarria izan omen da ALFA; beste batzuentzat ez da inoiz ere "kooperatiba" izan, "asociativa" hutsean bihurtu

den elkarte bat baizik. Askok, ordea, ez daki, jakin ere, nahiz eta koperatiba batetan lan egin, zer moldez eta oinarriz eta helburuz egina izan daitekeen lankide-baltzu bat.

Jakingarria da benetan ALFA sortu zuten garaiko Eibar zer giro politiko eta sozialek inguratzen zuen, baina batez ere ALFA sor-arazi zuena bederen.

Dena dela, handik eta hemendik jaso ditudan argibidez aha-legindu naiz lan hau ahal denik eta egiaztien biribiltzen, zenbait pondu alderantzi eman ere eman bait didate. Zerak jaso ditut: ALFAk azken urte hauetan argitaratuak dituen berri estadistikoak; bertako zenbait langile ordezgarrigandik harturiko oharra; gaur egun jubilatutako diren orduko ALFAren sortzaile izan zirenengandiko azalpenak; Toribio Echevarriak ALFAri buruz idatziak eman dizkigun gauza jakingarriak; ALFA sor-arazi zuen sozialismo-giro haretan bizi izan ziren sozialista batzuen esanak; Toribio Echevarriaren adiskide min izandako zenbaiten xehetasun interesgarriak... hitz batetan, jasogarri iruditu zaidan zenbait iturritako ura hartu, garbitu eta ontzi batetan batu dut.

Besterik gabe, garai haretako Eibarren oinak eta begiak jarriaz has nadin.

Eibar langilea, Eibar jolasgilea, umoretsua, osoki euskalduna, ideietan irekia eta zabala, liberal izpirituz politiko eta sozial dotrina berriak arakatzen eta, behar bazen, onartzen zekiena; Gernikako Arbola gogotsu kantatzen zuen arren ere, Cuba-ko ez dakit zein haizek eraginiko kutsuz dotore eta maliziaz hango habanerak kantatzen zekien Eibar hura.

Garai haretako eibartarrek —Toribio Echevarriak berak esaten digunez—, beren oroipenen barrenean ezagutu zituzten, Eibarren, laboratorio batetako esperientzia batetan bezala mugaturik lantegien handitze hiru mailak: lanbide edo ofizioak, manufaturak eta fabrika.

Eibar beti izan baldin bada ere gizarte pentsakera berriei bide

emateko, baita ere, izan ohi da, lan eta sozial bizitza aldetik pentsakera berri horiek praktikan jartzeko gertu.

Baina klase borroka, sozial gertakizun eran —“Salon Teatroya”—an igarotzeko ziren mitinlariek oraindik iragarri ez bazuten ere—, aurreragotik zetorren, artesanitzaren puskaketa bera baino ere lehenagotik.

Sozialismoak (esaten digu T. Echevarriak *Viaje por el país de los recuerdos* bere liburuan) Eibarren horren egoki ordeztuak zeduzkan birtuteen artean, jarraipen izpiritua omen zen printzipalena, hau da, eten gabeko ahaleginean ekitea. Alderantziz, bestelako erradikalismo batzuk langileriaren larregitasun batetan ari izaten omen ziren, politiko giroek nola bultzarazten zuten ukanik, beren ibilera gehiegi handituaz batzuetan edo ta bertan behera utziaz.

Aipatu dugun jarraipenezko izpiritu eta eraikite egarri horretaz jabetu zelarik Eibarko sozialismoa, laburki bizi izan zen eibartar *Gremio Armero*-aren lehen denbora haiez geroztik alegia, izkiluak egiteko ola baltzu bat eratu zuen eta baita ere ALFA “koperatiba”, lan honi dagokion atalean geroxeago ikusiko dugunez.

Urte haietako Eibarrek ondo ezagutu zituen sozialismoak zekartzien haize berriak. Sozialismo horren mezuak langileriarentzako berri on eta itxaropena zekarren. Behingoz, Marxen dotri-
nak langilea askatuko bide zuen eta kapitalismoaren hatzaparrak moztuko. Sozialismoa modan zegoen Eibarren garai haretan.

Eibarko sozialismoaz horrenbeste ari banaiz, ALFAren sor-
kera uler dezagun nahi ta nahiezko delako, eibartar sozialistek
asmatu, eratu eta sortu bait zuten hain zuzen ALFA lankide-
baltzua.

Bazen Eibarren, Bidebarrieta kalean, geroago Untzaga pla-
zan 1916ko Urriaren 29an irekia, *Casa del Pueblo* edo *Centro Obrero* izendun langile elkarte, eta hauxe zen Eibarko sozialistek

zuten biltokia. 1919 horretan, etxe berri horren aldatze-irekiketa zela-ta, Leon Jouhaux, Indalecio Prietok eta Aquilino Amuategi eibartarrak hitz egin zuten, frantsesez, gaztelanieraz eta Eibarko euskera gogorrean, bakoitzari zegokion mintzairaz alegia. Hor bertan izan ohi zen eguneroko bilgune, azterketa, mintzaketa, batzar eta langilearen eta sozialismoaren alde izan zitekeen zenbait gora-behera.

Aurretik zetorren harmagile gremioa, geroago ofizioetako *Federación de Sociedades* Bidebarrieta kaleko *Centro Obrero* zaharrean zena, eta azkenik burdina langintza guziak, bildu eta elkartu zituen *Sindicato Metalúrgico*-ak *Casa del Pueblo* batz-etxe horretan alegia. Lehenbiziko biak herrikoiak ziren, eta azkena Sindicato Metalúrgico nazionalari lotua. *Unión General de Trabajadores* (U.G.T.) erakundean bazkideak zeuden burdina-lan gremioak; honela ziren *Sociedad de Pistoleros* (harma motzetan lan zegieña), *Sociedad de Escopeteros*, *Sociedad de Pulidores* eta abar. Gremio horiek U.G.T.an elkartuak bihurtu zirenez, Amsterdam-go CIO SL (Confédération Internationale des Organisations Syndicales Libres)-ekin batean zihoazten. Esan beharrik ez dago, Centro Obrero-ko bazkide izateko derrioz UGTan alderdikidetu behar zela.

Aipagarriak dira garai haretan kalez-kale Eibarren izan ohi ziren "manifestazioak", eta benetan kurioxa zen honelako pankarta ere ikustea: *Sociedad de Pistoleros Eibarreses*. Hortik datorkio nonbait eibartarrari hainbat aldiz kanpotarrek erantsi dioten "pistolero" gaitzizena.

Eibar politizatua zegoen garai haretan. Orduko eibartarrak bazuen bere politiko iritziz zehatza eta, aurrerakoi izan nahian, bere ustez egokien zerizkion erakundeari lotua zen. Langile arazoetan, *Federación Local de Sindicatos Católicos* eta 1918an sortutako Eusko Langile Alkartasuna baldin baziren ere, zalantzarik ez da *Unión General de Trabajadores*-ko metalurji-sindikatoan el-

kartuak zeuden eibartarrak zirena gehien eta indartsuenak. Hauek izango dira geroago ALFA lantegia sorraraziko duten sozialistak. Baina esan beharra dago ere, Marxen dotrina modan bazegoen ere Eibarren, sozialistak zirela nagusi eta komunismoak ez zuela indarrik, bakan bat edo beste baizik ez zuen-eta jarraitzailerik.

Hitzaldi eta mitinetan famatua izan da Eibar. Aspaldi bate-tako Pablo Iglesias buruzagia eta *La lucha de clases* izendun aldiz-kari sozialistaren buru zen Valentin Hernandez-ek (kanpotik bait zetozen) jarraitzale bikainak ukan zituzten eibartarren, batez ere Aquilino Amuategi sozialista hizlari bikaina. Horien eskolak jarraitzale asko utzi zuen Eibarren: Toribio Echevarría, Marcelino Bascaran, Tomas Meabe, Madinabeitia sendagilea eta beste asko, baina azken denboretan Bizkaia aldetik Eibarrera bizi izaten etorriak ziren Juan de los Toyos eta Valentin Vallejo ukan zituz-ten orduko eibartar sozialistek gidari eta hizlari bikain. Bi hauek, Salon Teatro aretoan eta Casa del Pueblo-an ukan ohi zituzten hitzaldi eta mitinak, baina Indalecio Prieto edo Miguel de Una-muno bera hitzegitera zekartzitenean, orduan 'Astelena' pelota frontoian izan ohi ziren mintza-aldiok, izan ere, horien aipamena handiagoa zelarik, kanpoko herrietatik jendea etortzen bait zen.

Geroago asko aipatu beharra izango dugun Toribio Echeva-rria Eibarko sozialisten eredu bihurtuko zenarren, ez omen zen, ordea, hizlari trakets eta motela baizik. Horregatik Centro Obre-ro-ko batzarretan-eta soilki mintzatzen omen zen; inoiz ez zuen jendetza aurrean mitin eta horrelakorik ematen. Halaz ere ideia argi eta jakinduriz betea zetorrenez Toribio gaztea —eta idazle trebe eta dotorea noski—, bere leku gorena egin zuen Eibarko sozialista elkartean.

Prieto Eibarrera etortzen zen horietan Amuategirekin hitzas-pertu luzeak egiten omen zituen. Hitzaspertu horietan Urkusu-ko iturrirainoko ibilaldiak egin ohi zituzten eta, garai haretan hor bukatzen zenez Eibarko etxetza, berriz goruntz jotzen zuten biek.

Behin batean, 1917an guti gora-behera, honela galde egin omen zion Prietok Amuategiri Toribio Echevarriaz arduraturik: *¿Quién es ése que tan mal habla y que sin embargo dice cosas tan interesantes?* Horra hor Toribioren irudia; hitz horiek agertzen digute zerbait bere izate berezia.

Ikusi dugunez, Casa del Pueblo-ko giroa sozialista zen; Marx-en irakaspenak maite zituena, langileriaren liberatzea klase-borroka bidez eragin nahi zuena, nahiz eta horretarako komunista izan ez, noski. Herri Etxe horretan batzarrean biltzen ziren "intelektualei" *Senaua* (Senadua) deitzen omen zien jendeak. Ateotza ere nabari zen hauen artean, baina zentzu zabalekoa oraindik (geroago mindu bait zen). Halaz ere katoliko zirenak baziren bazkune horretan. Bertako bazkide zen baserriko seme katoliko bat goizero mezetara joaten omen zen eta honela galde egin omen zion behin "ateo" horietako adiskide batek: *Zela leikek, baiña, Centro Obrero-ko sozialista bat goixero mezetara juatia eta gero hona etorri?* Hone-latsu erantzun omen zion besteak: *Goixian animia salbatzera juaten nok mezetara, eta arratsaldian gorputza salbatzeko hona etortzen nok.* Horrela izaten bide zen haien filosofia.

Ba omen genuen ere Centro Obrero horretan eskupetari elkar-tearen lehendakari zen "Asta" izenordezko bizkaitar bat. Behin batean, batzarra zutenez, neurri bat erabaki behar eta Asta horrek bere agerketa egin ondoren honela galdetu omen zuen bizkaiko bere euskal ikutu bereziaz: *Aprobetan da ala ez?* Baaii!!! izan omen zen erantzun ozenki eta bateratua. Orduan Astak, horrez gain, esan omen zuen: *Ointxe bixerra moztuko deutsegu zikuan patroneri.* Honek erakusten digu kapitalismoaren aurka zuten grina eta indarra, nahiz eta, geroxeago, ugazaba horiekin kalean lasaiki "txikiteoan" ardo beltz pixka bat elkarrekin edaten ibili.

Orduko Eibar liberal samarra zela agertu dut eta, izan ere, horrela zen. Oporketak egiteko kontzientzia eta kemena ere izaten zuen langileak. Lana franko zegoenean, beste zenbait tokitan

baino gehiago irabazten zuen eibartarrak. Baina 1919an zortzi orduko egun-lana legez eskuratu zuten, eta hortik gora lan egiten zuenari harrika ere egin omen zitzaion, orduko sozialista kontzientziatuengan ez bait zen nonbait onartzen gizonaren lan-neurria zortzi ordutatik gora izan zitekeenik eta, noski, langilearen eskubideen artean zortzi ordu bururen lan-aldiari zegokion alokairu justua eskatzen zuten. Desekilibrio bat sortzen zenean, Sindikatoen bultzadaz ez zen ugazaben injustizia bat onartzen eta, behar baldin bazen, oporketan jartzen zen langileria.

Sozialista hauen mugimendua, Eibarren bederen, euskalduna zen osoki. Baserriko seme asko eta asko ere bazen tartean eta erdaldun bakanen bat edo beste kendurik, denak kaleko euskaldun eta baserriatik jaitzitakoek osatzen zuten *Centro Obrero* bitartez U.G.T.ko elkartasuna. Jakina, zenbaitek ez zekien tutik ere erderaz. Luis Madinabeitia sendagilea eta Santi Meabe (Tomasen anaia) P.N.V.tik sozialismo elkartera etorriak edo aldatuak genituen eta horren arrazoia erraza bide zen, zera, PNVk ez zuela sozialismoak zedukan bezala langileriaren alderako sozial egitarau sakonik.

Elkarte honen euskalduntasunaren berri Toribiok eman digu bere azken urteetan Eibarko euskararen inguru egin dituen azterketa eta lan sakonak bide direla. Baina baita ere edesten digu, Madinabeitia sendagileak esaten omen zuela Gernikako Arbola zortzikoa euskaldun sozialisten *kanta internazionale* izan beha: zukeela, horren eder, esankor eta maitagarri bait zitzaien guziei.

Berezko haien euskalduntasunak ez zuen, halare, euskal zale-tasunik lantzen, euskaldunak izanik hain zuzen, horixe ziren-eta izatez, euskaldun hutsak, besterik gabe. Euskal abertzaletasunak aitzitik zekarren euskararenganako eta euskal herri baloreen alde-rako ekintza nahirik ez zen internacional zeritzaten sozialista horien artean, bat edo beste kenduez gero. Euskaltzalerik, Toribio bera zen, bere azken urteetan batez ere.

Hara baina, euskaldun jator hutsak ziren, Eibarren bertan esan ohi den eran *euskaldun peto petoak*. Gernikako Arbola abestia modan zegoen *Casa del Pueblo*-an. Aipagarria da nola behin batean Indalecio Prietok Eibarko Untzaga enparantzan bere hitzaldia bukatuaz batera musikako bandaren zuzendariari Gernikako Arbola jotzeko agindu zion, eta esan eta egin: Gernikako Arbola jo zen; eta herriak abestu egin zuen.

1920 garren urte aurretik ez zuen Eibarko sozialismoak euskal abertzale mugimendurik haintzakotzat ere hartu. Izan ere ez bait zedukan oraindik abertzaletasun horrek geroztik goraka etorri zitzaion indarririk. Horregatik, ez genezake pentsa politiko borrokarik zitekeenik. Politiko borroka ez-ezik, erlijioarekikorik bai zen ordea. Honetan zetzan, dirudienez, nolabaiteko borroka.

Beraz, badirudi, 1925etik 1930era bitartean, eta areago hortik 36rako aldian garraztu zen politiko borrokarik ez zela ezagutu 1920 aurretik. Azken aldi haretan indartu ziren norbaitzuen alde-tiko besteak errespetatuz eta tolerantzia ezaren berri ondotxo dakigu. Gorrotoak itsuturik, liberal izate eta pentsakera zabaltasun hura murrizturik gelditu zen. Hara baina, berriz ere, hogeigarren urte haien aurretik ez bide zen horrelakorik, geroago garraztu eta mingoztu zen gorrotorik alegia.

Bada, halare, halako gertakizun xipi bat. Aipatua dugun Madinabeitia jauna PNVtik sozialismo elkarte alorrera aldatu zelarik ere, ba omen zuen bere kolko barrenean kili-kili egiten bide zion euskal abertzaletasuna. Sozialismoari halako euskal abertzaletasun giro bat eman nahi izaten zionez, hitzaldi batetan, entzule izanik, hitza hartu eta sozialismoa abertzaletu gurarik-edo agertu eta mintzatu zen nonbait; sazialista entzuleek, noski, "jan" egin omen zuten berehala.

Eibartar sozialistak baziren, bai, gizonaren eta herriaren askatasun eta eskubidetasun zale. Horregatik Euskal Herriko lege zahar eta foruen alde ere baziren. Baina denaren aurrean internazional

sozialistatza jartzen zuten, eta ez zuten onartzen askatasun osoz bere buruaren jabe izan zitekeen Euskal Herririk, Espainiagandik aparte alegia. Ez zuten onartzen ere karlismorik; ezta ere komunismorik. Errepublikak zaharreko jarraitzaileak zituzten, besterik bazateken ere, beren etsairik gogorrenak, hobeki esanda elkarren etsai. Sozialistak Eibarren sortu baino gizaldi bat lehenago ba-genituen errepublikanoak. Sozialismoa indartzean, batzuek sozialismora aldatu ziren, baina lehenean iraun zuten zaharrak izan zituzten sozialistaok etsairik egoskorrenak. Denbora aurrera joanik, gero-ta hurbilago jarriaz elkarrengandik, 1930. urtean bat egin zuten. Baina 1920. urte inguruetan horrela genituen Eibarko gauzok.

Badadukagu 1918. urteko gertaera hau: Marotok eta Esparterok 1839an Bergaran ukan zuten "besarkada" aipatu haretatik zetorkigun euskal foru eta askatasun *gordetze eta errespetatze* hari loturiko lege hura, hau da, 1839. urte bereko Urriaren 25eko legea. Abertzaleengandik at, zerbait liberal eta aurrerakoi zen eibartarrak ez zuen onartzen lege hori. "Unibertsal" izpirituz izan arren, edo-ta horrela zelako, lege hori nardagarritzat eduki zuen eta bere aurka bide zen. Horregatik ez zen, nolabait bederen, oso begiko orduko eibartar sozialisten gogoetan. 1918. urteko Udaletza osatzen zuten gizonen artean ez zen abertzale bat ere, hots: euskal abertzalerik. Gehienak sozialistak ziren, errepublikanoak ere bai eta bi bat konserbadore. Hala ere hiru udalbatzarretan jaso zituzten agiritan garbi ikusten da haien nahia: udal-gizonek aho eta asmo bateratu batez onartu zuten, 1839ko lege hori desegina izan zedin erregua egiten diote Gipuzkoako Diputazioari, honek Madrileko Gobernuari bere aldetik horrela eska zezaion eta lehengo euskal lege zaharrak berriz Euskal Herraren jabetasunpean ukan zitzaten.

Sozialistak gehien eta indartsuen ziren Eibarren. Komunistek ez zuten jarraitzaile guti baizik. Ez zen nor-nahirentzat erraz ko-

munismoaren eta *histori-dialektikaren* muina ezagutzea. Oraindik hurbil zegoen 1917ko boltxebitarren iraultza, eta Eibarrera heltzen hasiak ziren gertakari haren kutsu eta ondorioak.

Egun batez, eibartar komunista zintzo bat beti komunismoaren alde hizketan ari izaten zenez, bere adiarazpenak ematen ari omen zen ohi zuen eran. Entzuleen artean "Perrin" ezizenez eza-guna zen (Pedro Echeberria) eibartarra tartean bide zen eta honela galde egin omen zion komunismo zale hari: *Zer dok ba Komunismua? Ifinik ejenplo bat*. Eta bestearen erantzuna: —*Ba, komunismua hauxe dok: esate baterako, Eibarko diru danak Untzagako plazan batu eta danen artian bardin partidu*. Eta Perrin-ek berriz: *Baiña, hori zenbat bidar, baten?* Eta erantzuna: *Bai ba, baten bakarrik*. Orduan Perrinek erantzunaz bukatzen dio: *Ez ez, horrek etxok balio; izatekotan be astero astero errepartidu biajok, bestela diru danak Arikixa-n eskuetara joango ditzuk-eta berialaxe*. ("Arikitxa" hau UNCETA deritzan almatzen-jabe indartsua dugu).

Hauxe da, guti-gora-behera, orduko Eibar sozialistak zedukan giro eta ekintza. Baina argitu beharra dago sozialismo horren alderdia ez zela horretan gelditzen, Toribio Echevarriak *La experiencia socialista en España vista desde mi pueblo* (1) bere liburuan zehatz esaten digunez: *Partidu bat ez da helburu, tresna baizik*. Herriaren alde, gizonaren alde, langilearen alderako tresna baizik, noski.

(1) Editorial "Pablo Iglesias", López, 60 MEXICO, 1.D.F.1966.

Oporketak

1920an oporketak nagusitu ziren Eibarren.

Aldi haretan Alfonso XIII zuen Espaniak errege, hain zuzen, honen erregetzaren azken urteetan.

Toribio Echevarriak berak edesten digunez, bizi moduaren ekilibrio-eza espekulatzailen erruz handituaz zihoan. Gobernu monarkikoek ez omen zuten espekulatzaille hauekin sartu nahi edo ez bide ziren ausartzen, eta langileriaren eskariak indartuz etorri ziren. Alokairu eta irabaz-sariak jaso arren, gero erosneurriek goraka egiten zutelarik (gaur-egun bezalatsu, dirudienez), ez zen erremediorik aurkitzen.

Burdina laneko elkarteak sindikato batetan bildurik ziren aspaldi, metalurji sindikatoan alegia, ikusi dugunez. Langile hauen aurrean ugazabek ere *Confederación Nacional*-aren itzalpean beren sindikatoa hautatu zuten. Honela, langileek erabil zezaketen bide eta sistima bera erabil ahal izango zuketean, bakoitzak bere interesak bereziki defendituz.

Aurrez aurre, sindikato biek borrokan egin zuten. Langileek lan ugari eta salketa oparotsuak ikusten omen zituzten, eta utzi nahi ez. Orduan berehalaxe jabetzen omen zen langilea ugazabak izaten zituen *pedidu* handi eta ugalsuez. Baina ugazabek aurreko guduaz aprobetxatuta eskari sendo eta irabazpen naroak izanik, indartsu aurkitzen ziren beren sindikatoan, eta elkarrizketa eta eztabaidetan sartu gabe langilearen indarra neurtzeko gertu izan ziren. Honela ohituak, ugazabek ez zuten beren aldetik, ez horixe, utzi nahi eta, horra hor, bien arteko nor-gehiagoka kaltegarria.

1914ko huelga ikaragarri haretan bezala, 1920.ko udan Eibar erdia oporketan jarririk gelditu egin zen eta ez zuen diru irabazterik ukan.

Oporqueta hura *patronoek* sor-arazi edo probokatu omen zuten. Alokairu edo lan-sari jasotze eskaria omen zen zioa. Eskupetariak konpontzea lortu zuten, ez ordea izkilu motzetakoek.

Uda igaro zen, udazkena heldu eta Eibar erdi lanik gabe, geldi. Eguberriak gainean eta alderdi bien joerak berdin zirauten. Ikaragarria benetan lau hilabete luzetan herri erdi lanik gabe irautea.

Historia honetan geldi une bat eginaz eta atzera zerbait begiratuaz ikus genezake ere oporketak ez direla gauza berriak Eibarren. Aspaldi haretako 1897. urteko Abuztuan "Quintana Hermanos" lantegiko langileek, dakigunez, lehenbiziko oporketa egin zuten. Harrez gero hainbat huelga izan da Eibarren.

Baina berriz itzul gaitezen 1920ko oporketa jarraitzera. Eibar erdi, lanik eta irabazpiderik gabe baldin bazen ere, beste herri erdia hari laguntzeko gertu zen Eibarrek beti ukan duen anaitasun eta elkartasuna frogantza bide batetan jarririk. Izan ere, oporketan zegoen erdiak beste erdi horren ere interesak nolabait defenditzen bait zituen bere gelditze latz harekin.

Udaletxeak, borroka haretan zer ikusirik ez zuela esanaz, gelditu guzi haietzako janaria eratu zuen eta, horrela, egunero egunero beren "arrantxo" izan zuten lanik gabe hain luze iraun zuten haiek. Arrantxo hau Udaletxepean bertan eman ohi zen. Harma luzeetako langileek, eskupetariak alegia, bakoitzak lau hogerleko ematen zituen Casa del Pueblo-ko erakundera geldituen alde.

Oporqueta horien aurka zirenek makina bat kritika zakar, denuntzia eta protesta egin omen zuten probintziako egunkarietan, Eibarko zinegotziek alderdi bakarraren alde jotzen zutelata alderdikeriatan zebiltzala agertu nahiean, baina udalgizonek gose zen herri bati jana eman nahi ziotela, ez besterik, erantzun zuten. Begiraleak ere izan ziren Eibarren, baina herri langilearen elkar-

tasuna eta elkarrenganako laguntza ikusirik, nahas samarrik ezin ukan omen zuten ezer aurkitu Udalaren aurka.

Udaletxeak 1916. urtean erabili zituen tresnak eta sukaldea berriz lanean jarririk, eguneroko janaria antolatu zuen oporketan ziren langileek zer-jan ukan zezaten. Janari talde bata kostu prezioan eman zen, eta dohakoa langile sindikatoek ordaindu zuten. Lanean ari zenak, irabazpidea bait zuen, zerbait diruz lagundu zuen arrantxo haren gastoa. Beraz, garbi ikus dezakegu orduko eibartar langileen elkartasunak eraginiko laguntza, baina ez aste bakar batean, lau hilabete luzetan baizik.

Horren luze zihoalarik oporketa aldia, langileen artean asmo berri bat sortu zen, laster egia bihurtuko zen asmo berria: Borroka-zio zen produkto beraren inguru eratuzko manufatura lantegia, kapitalismoaren eta ugazaben indarpetik at izango zuten lantegia. Hortik sortua izango genuen ALFA koperatiba eraikitzeko asmo sendoa.

Oporketak Gabonetan bukatu ziren. Eguberrietako etxe-giro epelaren itzalez eta apainketa baten bidez, langileei lan-sari ordainketaren zerbait aurreratze eginaz kito egin zuten oporketek.

Oporketak ahitu ziren, baina ez ordea oporketa aldi luze horretan eibartar langile haiek beren buru eta gogoetan sor-arazi eta biztu zuten ametsa, hau da, egintza edo produzioko lankidebaltzua izateko asmo eta erabaki indartsua. Hitz batean, produzioko koperatiba bat.

Hona bada hemen, noiz, nola eta zergatik ukan zuten eibartar haiek ALFA koperatiba sortzeko nahia. Oporketa batek eragina, baina sozialismo ideal eta langileriaren liberatze egarri batek bultzatua.

"ALFA, S.A. COOPERATIVA"

Ekintza haren eragile, hau da, ALFA koperatiba sortzeko igigile izan zirenen artean Toribio Echevarria, Marcelino Bascaran, Joakin Telleria, Telesforo Ocamica... , Galarraga, Erquiaga, Gorrochategui ta beste anitz izan ziren, baina zalantzarik ez da, guzi horien benetako buru, argi eta motor Toribio izan genuela.

Horra baina gure lankide-baltzua, 1920. Urriaren 28an Alejandro Astaburuaga notarioaren bidez jasotako agiriak dioenez, *ALFA, S.A. Cooperativa Mercantil y de Producción de Armas de Fuego* izenarekin eratu.

Lehenbiziko Administrazio-Kontseilua hauek osatu zuten, lehenengo akzio-agiriak garbiki agertzen digutenez: Marcelino Bascaran lehendakari, Toribio Echevarria "kontadore" eta Telesforo Ocamica idazkari. Halare, beste alde batetik isituki esan zait, gaur egungo zuzendaritzan alegia, administrabide batzorde haren lehen presidentia Joakin Telleria zela, baina honek Baionara joan beharra ukan zuenez eta luze samarrerako gainera, Marcelino Bascaran jarri zutela haren orde. Bascaran horren semeak —gaur egun bizi bait da— esan didanez ordea, Toribio Echevarria gudu ondoren Ingalaterran bizi zela bertara idatzi omen ziola hauzi hau erabaki zezaion, eta honek baietz erantzun omen zion, Marcelino bere aita zela hain zuzen ALFAk ukan zuen lehenbiziko lehendakaria. Geroxeago honela dugu batzorde horren arduratza osatua: lehendakari Joakin Telleria, idazkari Alustiza, diru-zain Barrios eta kontseilariak Barrutia, Ocamica, Osa eta Florentino Alonso.

Ikusi dugunez, ALFAk legez hartu zuen izena ALFA, S.A. COOPERATIVA MERCANTIL Y DE PRODUCCION DE ARMAS DE FUEGO izan zen. Baina harrigarri baderitzat ere, gaur egun jubilatua diren fundatzaile haietariko batzuek honako hau

esana didate, alegia, kooperatiba horren izen zaharra *Obreros Especialistas Reunidos* zela eta ez beste. Hau garbitu nahirik beste berri honek erantsi dit bide ezberdin batetatik nolabaiteko osaketa: Toribio Echevarriaren ohituraz, egia omen da, *Alfa Especialistas Reunidos* menbretez erabili ohi zuela saleroste paper zenbait.

Zer dela-ta asmatu zuten "ALFA" izena? Esan beharra dut ALFA ez dela Eibarren lehenengo aldiz sorturiko kooperatiba izan. Baziren aintzinatik, dakikegunez 1891az geroztik bai gutienez, hazkurri-baltzu edo konsumo-kooperatibak. Baita ere produzio-koak: 1892an *La Eibarresa* izenez, 146 lagundun lankide baltzua eskupeta kainoiak egiteko sortua bait genuen.

Jakingarri da, 1914ko Gudu Nagusiak lantegiei eragin zien kenka larri aldi haretan, kooperatibek kreditu bidez laguntza eman zietela lantegi kapitalista pribatuei.

Harrez gero hainbat eta hainbat ukan dugu lankide-baltzurik Eibarren. Ez, agian, gaurko gure sozial zentzu hestuz kooperatiba mugatzen dugun taxuz eratua. Baina bai denak lankidetza edo kooperazio osoan moldatu nahiriko elkargoak izanik, lanaren etekin eta onura osoa giza-baloreei justiziaz orobatsu dagokienez, ezein uztiaketa gabe bakoitzaren trebetasun arabera guziengana berdinki iritxi-araziaz. Funtsean, gaur egungo kooperatiba aurreratuenak duken helburu eta gogoa. Begira: 1915ean bazituen Eibarrek zazpi hazkurri-baltzu. Bazituen ere, 1920an bederen, oso ezagunak izan diren produzio-lantegi baltzu bi; bata *Omega-Taller Colectivo* zeritzana, eta bestea *Danok-Bat* elhize eskupeta-gintzarako 1919an sortua. Biok beha jo zuten denbora asko baino lehen, baina Danok-Batek gehiago iraun zuenez, San Andres ka-lean bertan ALFAren aldamentxoan bizi izan zen bere azken urteetan.

Baina, berriz ere, zergatik jarri zitzaion arakutzen ari garen lankidebaltzu honi "ALFA" izena? Dударik ez dago, jakina bait da, aurretik "OMEGA" bat bazelako eta hau aintzin grezitarren alfa-

betu zaharraren azken letra izanik, Toribiok eta bere jarraitzaileek alfabeto horren aurreko hizkia jartzea erabaki zutelako, hau da, "alfa".

ALFA, S.A. gauregun josteko makinagintzagatik gehien bat ere ezaguna baldin bada, ez zen, hala ere, hortik eta horretarako sortua izan. Izkiluak egiten hasi zen ALFA eta ez josteko makinak. Hain zuzen, pistola errebolbera izan zen Alfaren lehen ekoizpen edo produktoa.

Zergatik hasi ote zen errebolber pistola egiten? Zio nagusi bi ikus genitzake: Bata, ALFA lantegia eratzeko nonbaitetik hasi beharra zuten gizon haiek, eta Vista Alegre kalean zetzan *Echeverria Hermanos* ("Kirikixuanekua") lantegia oso osorik erosi zuten. "Kirikixua" horrek nahikoa diru eginaren gainez zenbait buruhauste kendu nahi zuelarik bere pistolagintzan, saltzea erabaki zuen. Horrela bada, gizonen aldatzea besterik ez zuen ukan lantegi horrek, bere artikulu eta bere makinariak baliatuz; gizon berriez osatu, gidatzaile berriak jarri, ALFA izena hartu, lan-elkartego nahimen sendo bat iratxeki eta gaur arteko ibil-bide horri hasiera eman. Bestalde, harmagintzan oso espezializatua genuen Eibarko langilea, eta ekintza horretan benetan trebea zenez, neke askorik gabe egin zezakeen errebolber pistola, azturaz bera zen-eta.

Izkilu zuriak XIV mendeaz gero egiten dira Eibarren. Su-izkiluak berriz, dakigunez, 1488az geroztik bai.

1839an sei tirodun lehenbiziko errebolbera egiten hasi zen Eibarko herria, eta pistoidun eskupeta. Beraz, aztura hau bide izaki, bazedukan 1920ko eibartarrak aintzinatik jatorriz zetorkion ondo ikasitako berezgoa.

ALFA egiten hasi zen errebolbera Smith Wesson markarena zen, eta bi neurritakoa: bata 32ko kaizu edo kalibrekoa ta bestea 38koa; biak *lehen mailakoak*, alegia, mundu osoko salerostegietan.

Horra ba hor, ALFA lantegia bere ibil-bidean hasia. Legez

eratua izan ondoren, bost egun barru, hau da, 1920. Azaroaren 2an lanean lehen urratsa emana.

ALFA koperatiba hau Eibarko sozialistek sorrarazi zuten, *Casa del Pueblo*-ko diru-akzioak, 25 hoguerleko izenezkoak alegia, ALFAren ekintza mardultzera aldatu ziren oso-osorik. Garbi daku-sagunez, Herri Etxe horretako langile sindikato eta ekonomia osoak ALFArenarekin bat egin zuen.

Alfaren diru larritasun garai xar batetan xanpon eta eros-xartel berezi bat ere atera zuten, *Casa del Pueblo* horren ekonomato guzietan ere balia zitzaaten. Horrela sendotu zuten beren arteko diru harreman osoa.

Ataltxo hau bukatu baino lehen, hona hemen, aipagarria denez, gertakizun xipi hau: Garai haretako eibartar patronoek "Kirikixua"ri (hau ere lantegi kapitalista buru bait zen) bere lantegia sozialistei saldu zielako aurpegira bota omen zioten: *Bapo mutil, hik egin dok ona hik; sozialisteri salduko detzek ba taillarra?...*

Berrogeitamar bat lagunekin eman zion ALFAk hasiera, eta sei bat hilabetetara ganoraz eta prestutasunez lanean ari zen, egunean 65 pistola errebolber *oscilante* haietako eginaz. Geroago, ibiliaren ibilian fabrika handi eta modernu egingo zen lantegi xipia jaio da.

Ikusi dugunez, ALFA elkargoa eta *Casa del Pueblo*-a elkarri hestu-hestu eginak sozial ekintza batu batean ukan genituen. *Herri Etxe* honetako bazkide denek sozial helburu berdín bat zuten ez eta ALFAren benetan laguntzeko gogoia, nahiz eta batzuk ALFA-lantegiko langile ez izan, ALFAko baltzukide bihurtu ziren. Areago: harrigarri badirudi ere, bazen *Casa del Pueblo*-ko bazkideen artean zenbait lantegi-ugazaba, baina, hori bai, sozialista sutsu eta sozialismoa garaile izan nahiaren borroka sendoa lan zegiena. Beraz, elkargo bi hauek koperatiba ekintza bakar bat osatu zuten.

Toribio Echevarria

Bada Toribioz zer esan onik. ALFAren eragile-buru eta bihotz izatetik at bazuen giza-dohai anitz.

Gizon hau karrera ikasketarik egin gabea izanarren, bere bizitza osoa irakurten eta ikasten egin zuen. Eibarko liburutegiek bezero ona zuten honengan. Horregatik oso ikasia eta buruz jantzia bilakatu zen Toribio Eibarko sozialismoaren aurrean, baita ere ALFAren gidaritzan.

Ezagutu zutenengandik iritzi berdinak jaso ditut eta, zer esanik ez, sozialismo jarraitzaileengandik eta gaur jubilatua diren ALFAren fundatzaileek gauza ber-bera esan didate:

Ha zan gizona, ha; haxe zan gizon zuzena, argixa ta bihargin aspergabia; harexek eukan dana. Harekin noranahi joan zeikian; gaur ez dago halako gizonik.

Autodidakta hutsa, Udaletxeko idazkari izan zen eta lan horrekin batean ALFAren "kontadoretza" lehenik eta geroago bertako "gerentzia" zeraman. Geroxeago, Errepublika garaian ordea, Madrileko Gobernuaren ordezkari bezala CAMPSAko zuzendari jarria izan zen, baina ALFArekingo ardurak bazterrera utzi gabe.

1936ko gudaldian atzerrirat joan beharra ukan zuen eta han bertan hil zen 1968an, Caracasen alegia, baina bere zenbait idazlan eta gutunek erakusten digunez arima osoa Eibarren zuela, herriminak irentsia.

Toribio Echevarriak ALFAn zedukan errespeto eta itzala benetan handia zen. Toribiok Eibarko Udaletxean enplegatu bezala lan egiten zuen, baina egunean bizpahiru aldiz ALFAra joateko astia hartzen zekien. Bere osterora horietako batetan tailarrean sartu omen zen eta hiru langile mahai gainean eserita harrapatu zituen. Hiru gizonok bat-batean jeitsi eta zutik jarri omen ziren. Orduan Toribiok honela galdetu omen zien: *Zer, gizonak, zer*

pasatzen dok hor mahai gaiñian jarritxa egoteko? Hiru gizonen erantzuna: —Tareia amaitxu dogu ta horregaitxik gagoz geldi. Eta Toribiok azkenez: —Biharreko (laneko) orduak amaitxu artian ez dok hemen farearik amaitzen.

Toribioren lanerako ahalmena ikaragarria bide zen. Dakusagunez, Udaletxeko idazkari zen eta ALFAren zuzendari, baina etxeko ekonomia sendoago zezan beste lantegitto batetan frantses korrespondentzia zeraman, *Viaje por el país de los recuerdos* bere liburuan berak agertzen digunez. Ikus dezakegunez, orduan ere bazen “plurienplegua”.

Berak esaten digu: *Ayuntamentuko irapazpen makalari lantzeko zerbait gehiago egin behar.* ALFArekingo zuzendari lanak orde, hileroko hamar hogerleko eskutarazten zizkion hasieratik. Hamabost urtez gero hilean berrehun pezta jasotzen zituen zuzendari-alokairu sariz.

Bere gizontasuna zenbait gertakizunetan ikus genezake: Behin batetan Ardura-Batzarrak Toribioren ekintza emankor eta paregabea ikusirik, honen alokairua kolpean hileroko 200 peztaraino jasotzea erabaki zuen. Baina Toribiok ez zuen, inondik ere, onartu, ALFA ez zegoela horrelakorik egiteko zorian esanaz, lantegia diru larrialdian zela eta berak adiaraziko zuela noiz halakorik egin zezaketen.

ALFAk, pasa ere, gorriak pasa zituen bere ibil bideko garai batzuetan eta betiko diru problema latza gainean ezagutu zuen sarri eta sarri. Hamar duroko akzioak % 10eko korritua ematen zuen, baina beti lantegiaren premietan bihurtua izan zen. Horrela, une larriak ezagutu zituzten bertako langileek. Zenbait langileren onerako izan zedin, une larri horietan, bere hilerokoa jaso gabe utzi ohi zuen Toribiok, bera baino gaizkiago norbaitzuk bazirela esanaz. Berriz ere ikus dezakegu Toribioren gizontasun eta bihozberatasuna.

Toribio eibartar euskaldun “peto-petoa” genuen. Euskalduna

eta euskaltzalea gainera, eta bere ekintza, praktikotasun aldetik jotzen zuen beti. Behin, ALFAko batzar batetan hizketan ari zelarik, batzarkide batek, —ez dakigu zergatik, ia denak euskaldunak bait ziren eta asko eta asko erderaz tutik ez zekiena—, zera galde egin omen zion, ia ez ote zitekeen hobe erderaz mintzatzea. Orduan honela erantzun zuen Toribiok: *Hau euskeraz aitzen ez dabenak gitxiago aitxuko dau erderaz.* Toribiori ez zetorkion ongi arrazoi gabeko esanik; Toribio praktiko hutsa eta errealista zen.

Bere azken urteetan hamaika euskal lan idatzia utzi digu, Eibarko euskarari eta aditz-jokoari buruz alegia.

Alfa-Toribio, Toribio-Alfa bikote hau horren bat eginiko irudi gertatu zen, ez genezake uler Toribio gabe Alfa sortu eta aurrera abia zitekeenik.

ALFA sortzearen nekeak

ALFA sortu nahiko asmoa gauza bat zen, baina hori martxan jarri ahal izanaren diru-premia ikaragarria beste gauza latz bat. Nola eta nondik eskura zuten horretarako behar izan zuten diru guzia?

Bai langileen artetik aterata, bai hain zoritsu zebilen Bizkaiko Metalurji Sindikatoaren aldetik ukan zuten laguntasunez, hasiera emateko behar zuten 300.000 pezetako kapitala bildu ahal ukan zuten. Ordurako, garai haietarako kapital mardula zen benetan; ederra. Aipatua dugunez bere lantegia salgai jarririk erretiratu nahi izan zuen “Kirikixua” horri bere tailerra erosirik, martxan jarri ahal ukan zuten amets zena egia-izate bihurturik: ALFA, S.A. lankide baltzua.

Langileek beren dirua jarri zuten, baina diru premia hura

hain hestua zenez (ez dezagun ahaz oporketa luzealdi batetik aterata berria zela Eibar) ALFAren lanik egin ez zuen zenbait baltzukurkide horren dirua ere iratxeki zitzaion ekintza berean. Horrela, lehenago ikusi dugunez, lantegi xipien jabe zen sozialista gisako edo benetako sozialista bat edo beste ALFAko baltzukurkide bihurtua genuen bere diru-akzioak bertan jartzearen bidez. Beraz, bertako langile, nahiz langile ez zen zenbait ALFAko akzio-jabe genuen.

Hirurehun mila (300.000) pezetako kapital hau 50 pezetako 6.000 (sei mila) akzio izenezkoetan zatitua izan zen. Baina lehen *eskari* edo "emisio" honetatik 2.000 izan ziren *hitzartu* edo "suskribituak" eta haren % 75 *ekarriak* edo "desenbolsatuak". Beraz, ALFA lanean hasi zenean, 75.000 pezetako jabeekideen kapitalez baliatu zen.

Traba eta problema ugari ukan zuen ALFAren ekintzak: Ugazaba kapitalistek kontseilu beldurgarriak eman zizkieten: inoiz patrono izan gabeko arazoetan sartzen zirela, esperientziarik ez zutelako beha joko zutela, bezeroak lortzeko aurkituko zituzten akatsak zirela, eskari falta, kredito eskasia, merkatu urrutiak, beste hainbeste oker... hitz batean porrot egingo zutela.

Lagun onak ere ukan zituzten kooperatibagile trebe hauek, eta ez naiteke aurrera joan gizon handi bi hauek aipatu gabe: Eibarren *Banco de San Sebastián*-eko zuzendari zen Blas Echevarria jauna bata, hamaika lantegiri lagundua, hainbat larritasunetatik aterata-azazi, eta bestea *Escuela de Armería*-ko zuzendari bikain bikain genuen Julian Echeverria. Batak diru aldetiko laguntasunez eta besteak gizontasun eta teknika aldetiko aholku onez, ALFAko gizon horien bultzagarri bihurtu zirenik ezin uka. Toribio Echevarriaren makina bat eskari larriri erantzun egokia emanaz lagundu omen zion Blasek, eta zenbat hitz-aspertu luze egin ohi zuen Toribiok Julianekin. Blas, Toribioren lehengusua genuen.

Problemarik franko ukan zutenarren, teknika aldetik ez zuten beldurrik, Eibarren ziren espezialista aurreratuenak eskuratzen

saiatu bait ziren. Pistola errebolberrik hoberena egiteko zorian aurkitu ziren horrela; pistola patronalek zuten prezioa baino hobeagoa egiteko ere gauza ziren. Horretarako, langile trebetuen ekitekoa behar bezala antolatua eta mailatua zedukaten, lantresnak ere nahi hainakoak ziren beren esku eta administrazio arazoan ez zuten ezereen beldurrik. Baina kezka gogorra honetan zetzan: Egin behar zuten gai edo ekoizpena merkatu urrutietarakoa zen eta, gainera, 1914ko gudu ikaragarri haren ondoren etorri zen garai hauskor eta galgarria ez zen nor-nahi poztekoa. Ameriketako Estatu Batuen aduanetako neurri administratibu batek eragina zela, edo erdi-amerikako iraultza xipi bat aski izanik, edo Brasileko kiebra baten itzalak eragina, edo Argentinako uzta xar batek egin zezakeen kalteak lurrian zehar bota zezakeen haien ibilera osoa, eta guzi hau Toribiok berak edestu ahal ukan digu bere liburuaren bidez. Letra bihurteta, banketxetako laguntza mozketeta, produzio gutiketa, salneurrien aldaketak, stoka, lan-sari eta alokairuekiko erantzun ezina. . . Hitz batean bazuen ekintza horrek beha joteko arrisku zorrotza sendo.

Baina esan eta egin: ALFAk Eibarren egiten zen errebolberrik hoberena egin ahal ukan zuen, eta salneurrietan ere nahi bezala borroka zezakeen edonor. Ameriketako fabrikanteei borroka gogorra egin zien, eta hauek neurri zorrotzak jarri arazten saiatu ziren arren, nahiz eta ALFAk behin eta berriz prezioak jaso beharra ukan, ez zuen inoiz ez kalidade aldetik ezta ere salneurriarekin aurrera jo ezinik ezagutu.

Aipaturiko eragozpen horiek gainditzeko erosle idartu baten finantziaketaren premian pentsatu zuten eta, horrela, Metalurji Sindikatoaren lehendakari zen Vallejo jaunaren hitza eskura zuten. Ba omen zuen honek, halako erosle on eta indartsua, eta ALFAren egintza edo produzio osoa erosiko zuen promesapean aurrera jo zuen kooperatibak.

ALFAren helburua —Toribioren esatez— hauxe omen zen:

lantegi pribatuek zegitena baino pistola hobe eta prezio egokia-goetan egin, baina batez ere lan-kondizio hobeagoetan, lantegi pribatuetan izan zitezkeen baino langiletza-kondizio erosoagoak edukiaz eta, nola ez, haiek baino irabazpen zuzenago eta mere-zigarriagoak ukanaz. Hori omen zen funtsean, sozialista bezala, kooperatibagile bezala eta sindikato-langile bezala nahi zutena. Hori omen zen eguneroko borroka: industria kapitalistetan ez zegoen sozial zentzuzko lanbide eta erak lortzea; lehenago esan dudanez, ahal zenik eta justizia gehienez jantzia, baina batez ere kapitala gizonaren morroi bihurturik, ez bestalde.

ALFA aurrera zihoan, baina Toribio gero-ta kezkatuago zetorkigun egiten ari ziren artikuluaz eta, batez ere, merkatu haietan sartzeko behar izaten zen azpijanaren kaxkarkeria ikusirik. Arras minduta, honela mintzatzen zaigu:

Komertzioaren nahaskeria, eta batez ere izkilo komertzioarena; merkatu urruti haietan erabili behar ohi zen ijitokeria, bera konpontzeko sarritan behar izaten zen inmoraltasuna ez zitzaigun interesgarri, ez zitzaigun ere komeni beraz ezer jakiterik. Hori ez zen kooperatibagintza, eta gure bete-beharretatik kanpora zetorkigun.

Ameriketako jendearen salerosgintzak Toribiori irakatsi zionez, honela edesten digute honekin batean ALFAren sortzaile eta langile trebe izanak diren jubilatu batzuek, zera, honela mintzatu ohi zela Toribio: *Etxuat ikusi amerikanua baiño naziño korronpiduagorik*. Esan beharra dugu Hego-Amerikaz ari zela batik bat.

Nola nahi dela ere, garbi ikusten da Toribio ez zela guziz pozik, gutiagorik ere, eskutartean zerabiltzen lanarekin.

Baina ez zen horretan gelditzen alfatarren zori-xarra. Vallejo jaunak ziria sartu zien itxura zenez, edo-ta horrek omen zedukan erosle hark atzera jo zuela-ta, pistolagintza serietan antolatua izan ondoren, hilabete guttitan porrot egin-zorian abandonaturik gelditu ziren errebolber gordailu mardula bete beterik zutela.

Vallejo jauna ALFAren *gerente* zelarik, Ameriketan omen zen salerosle-ardura arazotan, eta gaur egun oraindik garbi azaldu nahi ez den zerbait sakon gertatu zelarik, ALFAn haxe erabaki zuen batzarrak: Vallejo jauna kendu eta Toribio jarri *director gerente*. Erabaki eta egin. Toribiok berehalakoan Amerikaruntz atera beharra ukan zuen eta han bertan erabakiaren agiriak Vallejori azalduaz egin omen zuten delako aldaketa.

Horra baina hor, ALFA, jaio berririk eta problemaz josita bere ibil bidean aurrera. Trabak eta eragozpenak ugari, ugazaba kapitalista egoskorrak aurka, baina halare kompetentziaren aurrean pistola errebolberrik hoberena zegiten, bertako langileak Eibarren zen kondiziorik onenetan ziharduten eta gehien irabazten, nahiz eta sarritan sakrifizio handiak egin behar lan-ordu askotan. Orduko langile zaharrek esan didatenez, makina bat aldiz igandean isil-isilik eta izpiritu zabalez lanean ari izan behar ukan zuten...! Ba omen ziren goiz-iztantzeko hirurak arte dirurik kobratu gabe lan egindakoak ere hasierako bide latz haretan. Baina haien ideala eta aurrera jo-nahia handia zen.

Zailtasun eta nekeak anitz izan arren ere, irabazpenak ukan zituen lantegiak, eta, hori bide zela, lantegi-barru eraberritze eta hobetze bat ere, eta kapital erabilkera handiago baten jabetza lortu zen.

Josteko makina

Lehenago ikusi dugu: Toribio Echevarria ez zen pistolagintzaz oso alai. Alde batetik, pistola ez zelako gizonaren sozial bizitzan gai egoki eta dina, eta bestaldetik, pistolagintzari zego-kion merkatu urrutia usteldua eta benetan akatsez betea zelako.

Hori zela-ta, beste artikulu hobeago baten bila hasi zen. Bilatu eta aurkitu: *josteko makina*.

Lehendabizi idaz-makinaz eta jostekoaz pentsatu omen zuen.

Baina josteko makinaren etorkizuna garbi samarrago iruditu zitzaien, idazgailua aldamenara utzirik, jostekoari heldu zion. Horretarako, Espainian josteko makinak zer merkatu zuen ere arakatu zuen bederen. SINGER marka zen gailen: urtean 60 mila Singer makina saltzen omen zen Espainian bakarrik, eta zenbatza edo estadistika horrez jabetu bait zen, ez zuen gehiago dudarik jarri eta, besterik gabe, horretan ekin zion.

Alfa-lankide baltzuarentzako aldaketa garrantzitsuena benetan bere ekintza bidean: josteko makina. Izkilugintza, aztura baldin bazen Eibarren —eibartarren esperientzia eta berezgoa horretan bait zetzan—, koperatiba baten saio-aldian ez bide zen, halere, ekoizpen egokiegia, esan dugunez. Toribiori jarraituki, josteko makinagintzaren irudiak gehiago bete zituzten sozial-elkargintza zale haien gogoak. Izan ere, etxekoandreentzako betegarri zitekeen josteko makina egitea, benetan sozial lana zen.

Dударик ez dago Eibarko beste lantegientzat berritasun edo nobedade handia zela hau. Josteko makinaren bidez ALFAk egintzaren ate edo lehio berri bat iriki zuen beste lantegi eta tailerren aurrean. Beraz, ohiturazko izkilugintzatik at zer-nahi egin zezakeela eibartar langileak erakutsi zuen.

Guttienez 1488garren urtetik honuntz eibartarrek harmagintzan ukan zuten aparteko aztura eta trebetasuna, bat-batean horren etxekoi izango zen josteko makina egiten hasiaz, nolana hiko aurrerabide zabala erakutsi zion ALFAk beste zenbait lantegiri. Hau da, *beste zerbait diferente egin dezakegu* esanaz, eibartarra bide berriak urratzen etorri da ordutik gaurdainoko egintzan. Honela dira bizikletak, motozikletak, zenbait tresna ezberdin eta ugari, idaz-makinak, torlojuak, auto-amortiguadorak...

Bai, horrelaxe, G.A.C. (Gárate Anitua y Cía.) lantegia 1925ean harmagintza utzi eta bizikletak egiten hasi zitzaigun. ORBEak berdina egin zuen 1929garrenean.

Dena dela, ez zuen ALFAk bertan behera utzi pistolagintza. Ez,

aitzitik, pistolak egiteari utzi gabe, gero-ta josteko makina gehiago eginaz aurrera jo zuen.

1925eko Otsailaren 4an erabaki zuen ALFAren zuzendaritzak josteko makina egitea. Horrela, 1929. Apirilaren 17an notario-agiri bidez legetzen da makinagintzarako aldaketa.

Hara baina, bien bitartean jo ta ke ziharduten josteko makinak egiten. Nolabait hasi behar eta, inportazioko makina bat eskuratu, guziz askatu eta barruak kanpoan jarriaz, piezarik pieza aztertu eta ikasi zuten josteko tresna horren egitura osoa zer eta zelakoa zen. Horretan ari izan zen langilerik trebeenetakoa Julio Baroja omen genuen; benetan azkarra. Benito Galarraga ordean —Julian Echeverriaren (Eskola Armeriako Zuzendari jauna) ikasle aurreratua— isilean ari izan omen zen planagintzan.

Hasieran, alde batetara bakarrik josten zuen makina egin zuten, eta geroago, denbora aurrera joanaz, alde bitara josten zuena atera ziguten.

Ekintza berri honi esker, gero-ta indartsuago bihurtzen joan zen ALFA. Horrela, 1934an pistola egiteari zeharo utzi zion eta josteko makinari hertsiki heldurik aurrera abiatuaz gaur arte heldu zaigu.

Galdera bat sortzen zaigu: Asko sufritu ahal zuen ALFAk aldaketa ikaragarri horretan?

Jasotako datoek esaten digutenez, ez zen ALFAko langileria-
ren aldetik sufritze handirik izan. Alde batetik trebetasun aparteko langileak genituen, eta zer-nahitan ari izateko esku eta asmamen onekoak zirena garbi ikusi zen. Bestaldetik ez omen zuen, hasieran behintzat, tresna eta makina aldaketa handiegirik egin beharrik ukan, eta, azkenez, ikusi dugu, 1925ean hasi eta batez ere 1927tik 1934 arteko tarte horretan piskanaka piskanaka ohituaz joateko beta eta zoria ukan zuen pistola eta josteko makina elkarrekin batera eginaz.

Zorionean ekin zion ALFAk josteko makinagintzari. 1920

eta 1930 bitartean gorriak ikusi zituen Eibarko harmagintzak. *Sociedad de Naciones Unidas* delako horrek jarririko internazionalmiaketa neurrien gainez, izkilu salketa librea debekatu zen Primo de Rivera-ren garaian. Merkatu urrutiak gelditu zitzaizkion, baina, hauek aduanetako eragozpen ugariz murriztuak.

1932garren Ekainaren 13an izena aldatu zitzaion ALFA, S.A. COOPERATIVA MERCANTIL Y DE PRODUCCION DE ARMAS DE FUEGO lantetxeari, eta SOCIEDAD ANONIMA COOPERATIVA ALFA izango zen aurrerakoan, beste hori arras atzeratua gelditu bait zen.

Diru aldetiko problema benetan garrantza zelarik, 1930. Apirilaren 16an Banco de San Sebastián banketxearekin, eta Adolfo Saenz Alonso jaun legegizona bitarte zela, baitura tratu bat egin behar ukan zuen ALFA lantetxeak.

Halaber, kapitala handitu beharrarekin aurkitu ziren alfatarrak eta, horrela, 1.000.000 (miloe) bat pezeta arte osatu zen, berrogeitamar pezetako 20.000 akziotan banatua alegia. Halere, 1936a heldu zenean, akzio hauen % 65a bakarrik zegoen hitzartua edo suskribitua.

Hemen bai, ALFAren bizi-maila bakoitzean gogoratu beharra dugula Blas Echevarria jauna, Banco de San Sebastián-en Eibarko ordezkaritzan buru. Hamaika isilpeko laguntasun eman zion Toribiori! Blas bera ere aski hestu izango genuen. Alde batetik Banketxe-buru zen, baina bestetik ALFAko Ardura-Batzaren Lehendakari-ordeko. Bai bataren eta bai bestearen arteko gora-beherak zuzen samar jakin beharra ukan zuenak agertu didanez, ez omen daki inork nolako barne-egoste jasan zuten gizon bi horiek eta elkarren arteko zenbat isil trakamila konpondu zuten.

1927an hasi eta 1.750 makina egin zituen ALFAk. 1928an 2.465era igo zuen bere egintza, eta 1935ean 12.000 egitera heldua zen.

ALFA zaharra Vista Alegre kalean zegoela agertua dut, baina

josteko makina egin beharra ukan zuenean, gaur egun oraindik dadukagun San Andres kalera aldatu zen. Ordutik honera ALFAk ukan duen handitzeak eta indartzeak ez du, 1936ko gudu garaiazen gelditueneak eraginiko etenak ez-ezik, goraka luze bat baizik ezagutu.

Une horretatik 1936a arte, Toribiok berak esaten digu, bost-sei miloeko kapitalaren erabilkera zerabilen ALFAk, eta langile, saltzaile eta banatzaile artean mila familia baino gehiegoren ekonomia-erantzun zateken.

ALFAren zuzendaritzatik hasi eta azken langilerainoko emana benetan zoragarria omen zen. Esana dugu ere zelako lan-ordu ugariak egin behar ukan zituzten orduko langileek diru guti baino ez irabazteko, hain ondo ez zihoazten aldietan.

Baina josteko makinagintzak, hasieratik bederen, merkatua alda arazi zuenez, amerikarrez zerbaite ahazturik, Espainia barruan sendo saltzen hasi zen Alfa. Josteko makina salketak ez zedukan Amerikako pistolarekikoak ukan ohi zuen gora-behera bihurrik eta, beraz, askozaz ere trinkoagoa zen artikulu berri honi zegokion salerosketa.

Josteko makinagintza honek lege aldetiko salbuespen abantail berezi bat ere ukan zuen, hau da, bost urte barruan, bere epe-muga edo bentzimenduaren aurretik konpetentzia maltzurrendik salbo izatea. Kontu izan dezagun orduko saltzaile gailen kanpotiko Singer zela ALFA bere aurrean jarri aurretik. Beraz, SINGER eta besteren batek osoki hartua zedukan merkatua zulatu behar zuen ALFAk, bai kalidade aldetik, bai salneurri aldetik, baita zerbitzu on baten bidez.

Hara baina, problema gabedun salerosterik ez omen dagoe-larik, josteko makina salketak ordainketa epe luzeak omen zekarz-kien ondoren, zera, "plazoka" esan ohi dugun salketa era, eta horretarako diru erabiltze handiaren beharrean aurkitu zen ALFA. Baina Eibarko Banco de San Sebastián sukursalaren buru zen

Blas Echevarriari esker, Toribio beti berari "hatzaparka" ibiliaz zerbait arindu ahal ukaiten zuen bere diru zama.

Primo de Rivera diktadura garaian dugu ALFA. Aurrera doa. Primo de Riverak 300 josteko makina eskatu dizkio eskoletarako. Pruduzio gehitzeak diru gehitzea eskatzen du, baina zatikako edo epekako ordainbide luzeak benetan kezkatzen duelarik Toribio, honela esaten du behin: *Horrenbeste diru bihar nebala jakin izan banajuan, hasi be ez nintzuan egingo.*

Primo de Rivera aipatu dugunez gero, honen garaiko gertakizun bat ere ager dezagun: Behin batean, honen "Ministro de Instrucción Pública" zen Juan de Valdance jauna ALFA ikustera etorri zen Eibarrera. Langile batzuk beren sozialismo eta demokrazia izpirituari erantzunaz kalera irten ziren, diktadore baten ministro bat ez zutela onartzen agertuaz. Ez bide zitzaion Toribiori ondo iruditu jokabide hori, eta honela akar egin omen zien kaleratu zirenei: *Bakotzak nahi daben moduan pentsau leikek, baiña taillarraren inferesak ez ditxuk politikan sartzen.*

Eta Errepublika heldu zen, eta Alfa aurrera, gero-ta gehiago indartuz eta gero-ta gehiago handituz: lankai eta tresna berriak erosi, lantetxea hazi, langile berriak hartu, josteko makinagintza ugaritu, eredu berriak sortu. . .

Baina Banco de San Sebastián-en "iturria" ia agortua zedukan ALFAk, eta besteren baten laguntasun beharrean agertu zen. Hori horrela zela-ta, Madrileko Banco Industrial-ari dirubide egipen bat eskatu zitzaion. Honela, Banco de San Sebastiango bere kontu irikian zedukan zorra, epe luze araupetu batetan bihurtzea zen helburu. Izan ere, josteko makina salketa, epe luzeetan ordaintzeko emana zenez, Donostiako banketxeak ez zion ematen bere letrentzako hiru hilabeteko epe-betetzea baizik eta, noski, benetan larri zen Alfaren diru-eragintza ardura.

Hara baina, Madrileko Banco Industrialak ukatu egin omen zion diru laguntza hori. Zergatik ordea? Toribiok berak dioenez,

Errepublika Gobernua alde bakar baten fabore zela inork esan ez zezan. Hain zuzen ere, ALFA elkargoa sozialista zen; Prietok, Toribio CAMPSAn Gobernuaren ordezkari buru jarria zedukan; orduko Ministro de Hacienda zen Jaime Carner jauna ere sozialista zelako eta... , garbi agertzen da zer erreparuk atzera bota zuen diru laguntza hori.

Dena den, luzera jota, benetan onuragarri zetorkion ALFAri ukatze hori. Hogeitamaseiko gudu ondoren hartzekodun edo akreedore handiena Banco de San Sebastian zelarik, banketxe honen esku etorri zen ALFA fabrika. Baina kontu egin dezagun zer gerta zitekeen Banco Industrialak ezer hartzekorik ukan izan balu. Orduan, jakina, banketxe hori Estaduarena izaki, Valladolidera aldatua izan zitekeen, Falangeak bere eskuetan hartu nahirik 1936ko gudu garaian horretarako egin zituen ahaleginak ikusi bait ziren.

Horra ba hor ALFA, handik eta hemendik Donostiako Banketxearen eskuetan dugu.

1936an berrehun bat langile ditu, bost-sei miloeko kapitala eta bere hamasei urteko bizitzan inoiz dibidendurik banatu gabe.

1936ko gudua eta ondorena

Urte horretan ukan genuen gudu zoriak eraginik, ALFA zati handiena Bilboko Deustora aldatu zen eta han jarraitu zuen lanean. Baina josteko makina alde batera utziaz, harmagintzan ari izan zen. Gehien bat fusil fabrikatze, eta hondatuen garbitze eta eraberritze lanean izan genuen.

Bai Valladolidera eta bai Asturiasera ere lantegi atal bana aldatuak izan omen ziren, eta nekeak ugari gudu ondoren Valadolideko lankai eta tresnak berriz eskuratzen.

Gudu garaian ALFAk 1920az geroztik egin zuen dena galdu zuela esan genezake, eta berrien berriz hasi beharra egon zen.

Gudu ondoren, Gobernuak konfiskatu egin zuen ALFA, bere

ateak itxi, eta *koperatiba* horrekin zer gertatuko zenaren beldurra zegoen. Baina, hona hemen, Banco de San Sebastián banketxea agertzen zaigu eta bere diru-hartzekotasun indar guziaz baliatuz, lantetxea lehengo langileen eskuetan jarririk aurrera eraman zuen. Banketxe honek ALFAn sartuak zituen diruen indarrak eraginaz, Valladoliden Falanjeak zedukan Alfako zer pilo guzia berriz Eibarrera ekarri ahal ukan zen, eta Gobernuaren aurrean —konfiskantza jaso araziaz— ALFAren buru bihurturik lehengo langile zaharrei dei egin zien.

Beraz, Banco de San Sebastián-en eskuetan osoki gelditu zen ALFA. Baina lehengo langile denak deitu bait zituen, nolabaiteko elkartasuna bidean jarri ahal ukan zuenez Alfaren egitura berrian, aurrera abia-arazi zuen lantegi hau banketxe horren zuzendaritzak.

Zalantzarik ez dago bazkun kapitalista bilakatzen zaigula gertaera horrekin. Orduantxe MAQUINAS DE COSER ALFA, S.A. izena hartzen du eta honen kapital-jabe handi eta indartsua Banco de San Sebastian dateke. Banketxe honetako gizonak, bertako buru jarririk, Administrazio Kontseilu berria eratzen dute.

Dena dela, halere, langileei akzio-jabe izateko aukera eskaintzen zaie. Izan ere, noski, langileek lehenik zedukaten eskubide hori, eta burutzak horrela onartuaz akzio-jabe berri bidez eratu zuen bere elkarte-lantegia. Horretarako, aski zen lehengo akzio zaharrak berriengatik trukatzeari. Akzio zaharrak berrietan bihurtze honek zerbait istilu atera bazuen ere hasieran, azkenez lehengo ia langile denak berriz Alfaren lanean hasi ziren. Bazirudien akzio zaharrak ematean errenuntzia bailitzan egiten zela eta, hori zela-ta, bat edo beste kanpoan gelditu zen bere burua lehengo baltzukide zahar kontsideratu nahi zuelarik, hau da, lehengo koperagintza era zaharraren izpiritua gordetzen zuen ustetan; akzio zaharrak berriengatik trukatu gabe kalean gelditu zen horrela. Beste guti batzuek, ordea, politikagatik, atzerrian herriratu ezinik. Hauen artean, Toribio Echevarria lehengo ardura-burua bera.

Hor dadukagu, beraz, gudu ondorengo ALFA berriz jaioa. Alde batetik, akzio zaharrak berrituaz, lehengo langilez osatua, eta bestetik banketxeak jarritako diru bidez 3.000.000 pezetako kapitala egina. 1940. Martxoaren 7an, Luis Barrueta notarioaren bidez, MAQUINAS DE COSER ALFA, S.A.ren izatasuna hiru agiri ofizial bidez eratzen da.

Hiru miloeko kapital hau 60.000 akziotan banatzen da. Izeneko azkio bakoitza 50 pezetakoa da.

Bigarren urratsa ere garrantzitsua da: Urriaren 28an Banco de San Sebastián-ek ALFA elkargo zaharrari eta berriari egindako prestamoen ordainketaren kondizioak mugatzen dira.

Azkenez, diru egoeraren garbitasunari zegokion "activo" eta "pasivo"aren alde ordaindu beharra izanik, urte bereko Azaroaren 16an, "Sociedad Cooperativa Alfa" elkargo zaharraren ondasunak "Máquinas de Coser Alfa, S.A." berriaren alde jartzen direla agertzen da dagokion eskritura bidez.

Gudu ondoren salketa garai oso ona gertatu zitzaion ALFAri. Guduak etxe asko puskatu bait zuen, josteko makinagintzak inoiz ez bezalako merkatu sendoa aurkitu zuen Espainia barruan. Geroago ordea, munduko Gudu Nagusia zela-ta, SINGER eta beste etxe batzuen konpetentziaren itzala makaldu egin zen. Honela, ALFAri benetan merkatu oparotsua heldu zitzaion, Espainiako gudu aurrean ezagutu ez zuen lakoa alegia.

Garai horren merkatu zabala ikusita eta Toribioren baliotasunaz gogoratzen zelarik, honela mintzatzen omen zen "B.H." bizikleta fabrikaren buruetako Cosme Beistegi jauna: *Hau auje-hau ezagutu baleu Toribiok, San Andres kaletik Ermua-raiñoko fabrikia eginda eukan oiñezkero.*

Harrez gero eten gabeko goraka luzean etorri zaigu ALFA gaur arte: lankai berriak erosi, automatizazioa hobetu, josteko makina egitura gaurkotu eta ugaritu, merkatu berriak bilatu eta eskuratu, egintza gehitu, kapitala handitu, bere salketa ugarien

bidez mundu osoan ezagutarazi, eta, nola ez, langiletza eta tailerrak hazi.

1957. Apirilaren 12an, akzio-jabe batzarrean erabaki zutenez, "E" zeritzan serie berri baten 240.000 akzio gehiago ateratzen da. Akzio hauek —"E" sail edo atalekoak izanik— 60 miloe pezeta osatzen dute, baina "F" saileko beste 10 miloe pezeta gehitzen da oraindik 40.000 akzio bidez. Horrela, 150.000.000 pezetatan bihurtzen da haren jabekideen kapitala.

Gaur egun 350.000.000 pezetakoa du bere jabekideen kapitala (C. Social), eta 435.000.000koa eskuan edo erreserban dukeena.

ALFA lantetxea oso modernoki eratua da. Gaurdaino esku-ratu ahal ukan duen zenbait egintza hoberen bereganatzen saiatu da. Produzioa sailka eragiteko automatika biderik hoberenak sartu ditu bere tailerretan. Ez gaitezke hemen gehiagoko zehazketan sar, luzatu eta luzatu besterik egingo ez ginakeelako.

Alfakoen teknika aurreratuari esker, 1947an josteko lankai industrialala egiten hasten da; Espainia osoan lehenena alegia. Une haretara arte etxeakoa soilki egin du. Bere gertutasuna bide dela, urte berean exportatzen hasten da.

Bere egintza handi eta aurreratuaren eraginez, ALFAk, gaur, 700 josteko makina ateratzen ditu egunoro modelu ezberdinetan: etxekoi makinak, industrialak eta artizanatarakoak.

Inglaterra, Alemania, Chile, Argentina, Brasil, Mexiko, Frantzia, Argelia, Congo... guziz 70 naziotara bidaltzen du. Makina kalidade oneko eta ospe handikoa izatetik at, benetan ongi antolatua da honen salketa bidea.

Baina ez da horretan gelditzen ALFA. Bere merkatua ugaria-goa izan dadin eta bere iraupena benetan sendoa, josteko makinaz gain beste ekintza batzuetan ere sartua da.

Izan ere, josteko makinak herri aurreratueta ukan lezakeen etorkizunaren azterketa sakona eginga bide da zenbait soziolo-

goren aldetik, eta, noski, gaur egungo emakumearen *liberatze* garaietan, josteko makinaren salketa-bidea guttitu egin da, emakumeak ez bait du lanik nahi etxean. Horrela, bere mirabetzat badu etxean zer nahi garbiketa, lehorketa eta gainontzeko gertaketa-tresna automatiko anitz. Jantziei buruz ordea, emakumeak kanpoan eginiko jantziak erosten ditu, neurriz eginak eta “pret à porter” edo nola nahikoak, baina ez du etxean, ahal delarik, lan gehiago ukan nahi.

Arrazoi horiegatik, josteko makinaren salketa-bidea murriztu egin da. Halere, soziologilari horiek egin dituzten araketen bidez, josteko makinaren beste era batetako etorkizun bat ikusten omen dute. Hau da, etxeoandreak zenbat-eta gehiago mekanizatzen duen bere etxea, hainbat eta *ocio* esango genukeen asti-denbora edo atseden-denbora ugariago eskuratzen du. Baina denbora hori zerbaitetan bete behar izango duenez, noski, *hobi* bailitzan edo denbora-pasa alde jantzi eta bestelako josketak egiten ari izango omen da. Horretan bide datza —orain salketak gutitu diren arren— geroago berriz salketa horiek izango omen duten goraka abiatzea.

Beraz, gaur egun beheraka badator ere salketa hori, geroago berriz, agertu ditugun arrazoiengatik goraka joango omen da.

Dena den, ALFAk bere neurriak hartuak ditu, eta josteko makina industrial eta artesanirakoei indar emanaz alde batetik, beste egintza batzuetan ere finkatu nahi du bere aurrera-bidea. Horrela ditu, josteko makinatik at:

- a) Automozio eta lur-lantzeko makina egintza.
- b) Mikrofusiogintza.
- d) Fundizioa bi eratan; nodular eta perlitiko eran.
- e) Nahiz explosioko nahiz elektrika motorrak.
- f) Badu Zarautzen *Muebles Alfa* deritzan erredize edo mueble lantegia.
- g) Berrizen ordea, MAFISA lantegia bitartez, Phillips Screw, S.A.ren torlojugintza.

h) Bere *Serveta Industrial*-ean, Lambretta eta Honda *scooter* eta ziklomotorrak, eta baita ere metalezko erredizeak eta automobilarekiko lan bereziak.

i) Bukatzeko, badu ere *Revestimientos de Poliester ALFA*, S.A. izenarekin, poliesterezko langintza ugaria.

Areago: Mexikon bere beste makina-lantetxe eratxiki edo filiala daduka eta oso osorik berea du.

Garbi ikus dezakegunez, beraz, ez da, ALFA, aintzinako bere josteko makina lanez soilki gelditzekoa, lan ugari eta aterabide ezberdinak eginaz ezaguna izateko baizik mundu osoan.

Fabrika modernu eta handi honek 1.700 inguru lagun mantentzen du Eibarren bertan daduzkan lantegietan. *Serveta Industrial*-aren bidez beste 300 lagun; Zarautzen beste 300; Poliesterezko lantegian 40 lagun; Mafisan 30 eta Mexikon 100 langile. Mundu zabalean zehar ordea, duen hainbat ordezkari-etxetan 3.100 lagun gehiago.

Dagizkien gauzen kalidade eta salneurriak non-nahiko konpetentzia mailan jartzen direlarik, badu ALFAk berebiziko etorkizuna. Geroak esango duenez, aldian aldiko zoriak eta beharrak eraginik, zer-nahi egiteko egokiera hoberenaren jabe da.

ALFAko langileen onurak

Gaur egun ALFAko langileak beste zenbait lantegi eta fabrika kapitalista pribatuetan ez duten hainbateko abantail eta onurak ditu:

Alokairua.—Guti-gora-behera lantegi pribatuetan diren antzekoak. Baina beheko mailetan hangoek baino handiagoa dute; erdikoetan gutiago eta goi mailetan zerbait gutiago bide dute. Gain-sari bereziak ere badituzte.

Akzio-jabetasuna.—Langile eta enpleatu guziak dira akziojabe. Gutien eduki dezakeenak ere 50.000 pezeta ukan behar du.

Beraz, denek dute lantegian, bai tartetasun, bai hitz eta hautamen. Hortik datorkio guzientzako dibidendu banaketa ere.

Ezbeharrean laguntza

- a) *Gaixotza babesa*: Bi bat urteko gaixotza izanez gero, irabazpen osoa jaso ohi du. Seguro Obligatorio delako horretatik eta ALFAk bereziki duen Montepio bidez ere datorkio laguntza-bide hori.
- b) *Kirurji-operazio*: Honetan muga gabeko ordainketa egiten omen dio Montepioak. Bai kontsulta, bai zirujano-lan, baita ere klinikako egonaldiaren gastea, osorik ordaintzen zaio langile gaixoari. Halare, gaixoaren arakate kliniko batetarako, klinikan egiten dukeen gastearen erdia ordaintzen zaio. Baina goi-zirurgia edo teknika aurreratuak behar direnetan, S.O.aren bidetik jo behar du.
- d) *Sendagile espezialistak* etxeakoak daduzka. Kontsulta normalak direnean erdia ordaintzen zaio langileari. Montepioaren aldetiko kirurji eta sendagile arazoetan ez du S.O.ak zer ikusirik.
- e) *Errezetak*: % 50eko jeistea egiten zaio. Baina honetan S.O.E.aren bidez merkeago eskuratzen dituelako sendakaiak, bide honetatik jotzen du jendeak.
- f) *Odontologia*: 6.000 pezetako neurri bateraino % 25a ordaintzen da.
- g) *Puerikultura*: Kongsultorio bat du Montepioak; bi midiku, praktikante bat eta enfermera batek osatzen dute. Hamalau urte artekoentzat da eta guziz dohan gainera.
Midiku eta praktikante hauek etxeetara egiten dituzten ikustaldien ordaintze erdia egiten du gaixoak.

- h) *Sendategiak*: Birika edo bularreko gaitz eta psikiatriko sendategietako gastoak guziz dira ere dohan (hutsean).

Ekonomu-denda: Alfak dadukan ekonomu-dendaren bitartez, beste inongo saltokietan aurki ez daitezkeen salneurri merkeetan saltzen zaie Alfakoei etxerako behar den gehiena. Halare, *auto-servicio* eran antolatua ez denez eta jende asko pilatzen delarik denbora asko galtzen bait da, askok eta askok beste toki batzuetara jotzen omen du.

Irakaskintza: Haurrentzako bere eskola ederra du. Berak ordainduriko 5 maisu eta bost maistra dituelarik, 11 urte arteko 400 neska-mutiko darabiltzi. Ume bakoitzeko 50 pezeta ordaintzen du guraso langileak. Goi-mailetako irakaskintza kanpoan egin behar den arren, badu ALFAk beka bidezko laguntasuna gazteek beren karrerak aurrera eraman ditzaten.

Umeentzako udaldi lekua ere badute Ondarroako Arrigorrrin. Neskatilek hilabete egiten dute, eta beste xanda batetan mutilek beste hilabete. Gaixo samarrik baldin badaude, Errioxako Laguardiara bidaltzen dituzte. Bularreko gaitza dutenentzat ordea, Lezan dute senda-lekua.

Jubilatzean: Langile jubilatuek badute bere diru-babes berezia. Alde batetik Estaduaren bidez legez jarrita dagoena, baina bestetik, horrez gain, Montepioaren bidez jasotzen duten laguntasuna.

Heriotzean: Langile baten heriotzean, bere familiakoei 50.000 pezeta inguru eman ohi zaie. Horretarako 25 pezeta uzten ditu langile bakoitzak diru hori bildu ahal izateko.

Etxe-lorkera: Langilea etxe premian baldin bada, edo-ta dukeena baino hobe batetara aldatu nahi badu, ALFAk diru aurreratzea egiten dio nahi duen etxea eros dezan. Diru aurreratze hori gehien ere 100.000 (ehun mila) pezetakoa bide da eta % 4ren

korritua gaineratzen zaio, bost urteko epe luzeenaren bidez zor hori ahitu dezan.

Koperatibagintza

Atal hauxe da benetan sozial aldetik ALFA zer den azertu nahi badugu, bere "koperatiba" izatasuna ulertzeko behar dukegun intentzio zabala.

Ez dezakegu uka ALFAren sortzaileak koperatiba-gile eta -lari zintzoak zirenik. 1920. urteko gizon haiek sozialismoaren bidez zedukaten gizajustizia eta demokraziaren ikuspegiak, zuzenki eta dudarik gabe *koperatibalan* ekintza batetara bultzarazi zituen.

Noski, garai haretako koperatibak ez zuela, agian, gaurregun emana zaion taxu zehatz eta mugatua. Baina berrogeitahamabi urte alferrik iragan ez direlarik, orduko gizonek zuten izpiritua benetan sozial ekintza ametsez betea zenik ezin uka. Beraz, garai haretarako, eibartar haien elkargoa koperatiba ekintza jatorra genuen.

Gizon talde hura osoki politizatua zateken. Sozialgintza aldetik ez zuten, behar bada, bertako denek, nahi bezalako buru janzkera. Baina ez dut zalantzarik jartzen hauen gidari zebil-tzanek bazekitela zer nahi zuten eta nola egin behar zuten beren helburuak lor zitzaten. Toribio Echevarriak bazekien nora zihoan eta haren zenbait jarraitzailek, hura bezain preparatua ez bazen ere, bazekien harekin bide zuzenean zihoala eta gizon harekin gauza handiak lortzeko bidean abiatua zela. Hauxe da gizon argi, zuzen eta langileen inguru gertatu ohi dena.

Toribioren argitasuna eta zintzotasuna ezaguturik eta horrez gain bere etenik gabeko lana, ondorengoek bazekiten bide onean jarriak zirena.

Sozialismoaren iturrian edaniko urak irakatsi zien beren jo-

kabidea elkargintza zela, baltzuketza; kapitalaren aurrean langileak zuen morrontza puska eta kapitala, nolabait ere gizonaren menpe jarriarik, produzio-emantzaren banaketa zentzuzko eta justu batetan eragitea.

Toribiok berak diosku (2): *Gizarteak menpetu egin behar du ekonomia eta bere zerbitzuan jarri.*

Gizon haiek bazekiten zer egin. Arazoa nola egitean zetzan eta horretarako izango zituzten eragozpen eta koskak zela gainditu.

Gizonak lanaren ekoizpen osoarekiko eskubidea du. Baina hori praktikan jartzeko era ezberdinak daudela dakusagu gaur egun; batak era batetara idealizatzen du bere bidea eta besteak beste batetara. Nola nahi dela ere, kapitalista lantegi pribatuengandik at eratutako zenbait lagunaro elkartasun sor liteke, baina batak bestearekiko desberdintasunak ukan ditzake.

Produzio-baltzu edo enpresaren egitura, bere sozial aldetik, goi zuzendaritzan eta arduratzen bederen, lankideen Batzar Nagusi bidez eragina izango da, hau da, Bazkunaren nahimen eta nagusitasunaren erantzun. Hortik, gehienek erabakiz Artezle Batzordea sortuko da. Artezle batzorde hau ekintzaren arau eta jorkabide orokorren eta ejekutibu dateken Zuzendaritza bidez egi-teratzen den goi-jestio atala da. Batzorde honen barruan bertan sortuko da ere azterketa eta goi-antolabide edo arbitraje atal bezala Begiraletza deritzatekeena.

Sozial ikusmira hau zuzen-demokrazi erabakiz eratzen da. Dударik ez, baltzuketza sozial eta ekonomi eskubideen erantzuna izango dela, eta baita ere beren ordezkariak eskatzen dituen eskaeraena.

Baina ez gaitezke ereduak ematen gel. Nahi hainbat dago eta bata bestea baino hobea. Inghaterran Rochdale-ko lehen kooperatiba (1844) haretatik gaur arte aintz ensaiaketa izan dugu mundu zabalean, baina denak guziz berdina izan ez arren, gu-

(2) *La experiencia socialista en España vista desde mi pueblo* (México).

tienez, kooperatiba izan dadin, *ekonomiko-sozial* sistema berri baten egiturari sartu behar genuke haien izatasuna. Ez da, sarri, erraza zein den osoki kooperatiba jatorra eta zein “asoziatibu” hutsean gelditzen dena mugatzea.

Euskal Herriak aintzinatik du elkargintza izpiritua. Hauzolanak, basoen “komunal” elkargoak, alimalia eta pizti arrapaketak, arrantzaleen kofradiak, zenbait “hermandade”...

Gaurko zentzu hestuan, kapitalismoaren gehiegikeriak eragirik, gizarteko sozial justiziaren bila doaz kooperatibak. Produktioaren araberazko banatze berdinki bat lortu nahi dute; berarengandik dateken emantzaren banaketa proportzionala izanaz, ekin-tza eta egintza osoa langile denena eta denentzat aukera berdinetan jarriaz. Kooperatibaren nahi nagusia elkarrekilakoa da. Demokrazia du zimendarri, eta baltzukideek kultura aldetik aski jantziak izan beharko dute.

Kooperatibagintza, demokrazia arauz egingo denez, —bestela ez bait litzake kooperatiba—, norbere gobernanzarako lagunik hoberenak hautatuko dira. Hautaketa hau egin ondoren zeharo errespetatua izan beharko du hauen aginteak. Horrela izango du kooperatiba batek, anarkian eta konfidantza gehiegian eror ez dadin, agintzaren bortitza alde batetik eta begirune eta itzal zintzoa bestetik.

Bakoitzaren izatasun eta kultura aldetik ondoen jantziak direnak izango dute aurrerabide eta gora igotzea.

Kooperatibaren ekintza-izpirituak gizonaren alderako abantail ekonomiko huts eta soilarengandik urruti izan behar du. Ekonomi aldea ez dateke garrantzitsuena. Gizona *eragin*, egin, eratu, buruz eta moralez jantzi ere egin behar du kooperatiba ekintzak.

Bestalde, elkargintza batek ekonomiaren *gizatze* eta sozializatze sakona dakar.

Lankide-baltzu hauetako zenbait modu izan daitekeela esan

dut, baina gutienez pondu hauek bete beharko ditu: gizon bakarra oso mugatua denez eta horren kontzientzia izanik, elkarte baten onerako litzakeen sozial eta ekonomiko izate baten alde jarri gure ekintza.

Ekintza oso hau lagun bakoitzak libreki onartuaz, askatasun batean izango da, noski, kooperatiban hartzen diren erabakiak elkarte osoaren on eta probetxurako izango direlarik, edo behar dutenez bederen, kooperatibaren gidatzaileek gaurko gizartea justizia-bide batetan jarri nahirik, sozial eta ekonomiko egitura berri baten egarri izango dute kapitalismotik ahal denik eta urrutien.

Kooperatiba bat ez da langilea dibidenduen edo diru banaketaren egarri izateko. Hori kapitalista mentalidadea litzake. Horregatixe ukan behar du kooperatibagileak sozialtasunean sakan irakatsia. Kooperatibagintzak, langileen heziketa ere aberastu behar du, ez ekonomia aldetiko laguntasuna bakarrik ukan. Kooperatiba jatorra eta justua ez da gelditzen —edo ez du gelditu behar— bere bazkideen ona soilki lortu nahiean, bere ideal barruan mundu osoa kooperatibatzea baizik: denen onurak guzientzat izanik. Beraz kooperatibalariak izpiritu zabala ukan behar du: askatasun, sozial justizia eta elkartasun ikusmira hedatsua.

Ez da, beraz, kooperatiba ekintza, alde ekonomiko hutsean finkaturik izango. Hori ez litzake kooperatiba. Diru aldetiko abantail hutsak burgeskeria, konformismoa eta konsumo-merkatu biziera material hotza besterik ez lekarke. Hori egarri duena, horren bila bakarrik lebilkeena, ez da bere kolko barrenean kapitalista gai bat baizik. Alde gizakoi sendoa beharko du ukan kooperatibagileak. Lanaren kondizioei —pertsonaren dintasuna tarte dela noski— eskari moral eta sozialak dagozkie. Gizona nagusi bait da, kooperatiba ekintza osoa giza-baloreei makurtua gelditzen da.

Lankide-baltzu hauek langileen alderako abagune berdinak

emango dituzte, bai heziketa aldetik, bai lanarenaretik, baita ere osasun eta atsedeen denbora aldetik.

Koperatiba zentzu hestuenek ikusirik, *gizon bat boto bat* esan ohi da. Halere jokabide ezberdinak dagoz honetan. Batzutan lan betekizun baten ardura handiagoa delako-edo, horren ariora autarki handiago edo ugariagoa eman ohi da; edo pertsonaren jakinduria aldetiko bete-behar garrantzitsuagoak hautabide handi eta hedatuagoa eskutarazi dio zenbaiti. Hau guziaz, beti beti, Batzar Nagusiko bazkideek onartzen duten neurrian izango da justiziazkoa, ez bestela. Koperatiba batetan ez dago ugazabarik. Gizon batzuek aginpidea ukanen dute, baina aginpide hori beti bazkide guzien Batzar Nagusitik ateratako borondateari makurtzen zaiolarik.

Koperatiba batetan, baltzukide batek diru gehiagoko kapitala duela-ta, diru-indar horrek eraginiko autarki gehiago eman ohi dio elkargo batzuetan. Baina, badirudi, horrela jokatzean, kapitalista azpildurazko tankera hartzen duela ekintza horren bideak. Sozial justiziaz jantzitako elkargoan ez dago "kapitalistarik", ezta ere diru itzalak emandako indar eta aginpiderik. Aginpidea, indarra eta diruaren edozein kutsuk emaniko ospea beti elkartearen borondate batuaren azpian izango dira. Halere, jakina, koperatibagintza batetan diru gehiago jarrita duenak arriskatu ere gehiago egiten omen du, eta *zer-galdu* horri dagokion neurrian jartzen bide zaio boto eskubidetasun handiago hori. Horrela dakusagu alde batetan eta bestetan: hemen era batetara iritzi izan dute, eta han beste batetara. Bakoitzak bere erara ulertzen eta egosten du elkargintza.

Orain arteko kontsiderazio hauek ikusirik, galde egin dezagun: Zer-nolako koperatiba dugu ALFA, S.A. lantetxea koperatibagintza zentzu aldetik, alegia?

Goazen berriz bere sorkunera.

1920ko "ALFA, S.A. COOPERATIVA MERCANTIL Y DE

PRODUCCION DE ARMAS DE FUEGO” lan-elkartea koperatiba jatorra zen orduko gizonentzat.

Behin baino gehiagotan entzun ukan dugu: *ALFA ez da sekular koperatiba izan, S.A. kapitalista baizik.*

Esan-nahi hestuetara goazelarik, garai haretako giro, gertutasun giza-nahimen eta ahalmenak ere arakatu behar genituzke. Baita ere gizon haiek ukan zuten diruaren aldetiko urritasun gorria; banketxearen besoak ere, premiaren premia, nahi edo nahi ez, beren “sukalderaino” sartu zitzaizkien.

Toribio Echevarria “koperatibista” zen eta bere jarraitzaile izendatuenak ere bai. Dударik ez dago Toribiok-eta nahi zutena *koperatiba* jatorra zela, bere sozial justizia eta ekonomi erabilkera aldetik ere aztertuz. *Baltzukidego barne-ezaguera* eta *banaketa-ezaguera* bazuten, nolabait ere sendo. Baina agian ez horrenbeste zera esango genukeena, alegia, *Ekonomi baloreekiko kapitalizatze ezaguera* eta kontzientzia.

Toribiok garbi agertzen digu demokrazia zabal eta oso baten zale zela, eta izpiritu hori sartu nahi zuela ALFA izatasun barrenean. Ez dezagun, beraz, hori ahaz. Berak diosku (3) akzio ugarriak ukaiteak ez duela ematen autarki ugaritasunik, banakoa baizik.

ALFAren elkargo-egitura, “koperatiba” hutsa da pondu askotan, eta zalantzarik ez sortzaileen borondate eta nahimenean osoki sozial justiziaz jantzirikoa zela.

Halare, zergatik zedukan *Sociedad Anónima* eraskina? Zergatik jarri zen ALFA barrenean lan egingo ez zutenen ere dirua, diru-jartzaile horiek akzio-jabe bihurtuz? Zergatik eman ziren *akzioak* eta ez *diru-utzia* koperatiba jator baten gisa? Zergatik ere zuen Banketxeak akzio-jabetza?

Toribio eta honekin burutzan izan zirenak hilak dira eta ezin horiei galdatu. Baina hor dugu nola eratua izan zen ALFA. Sozial ekintza bat, bera eraiki duten gizonen mentalidade eta izpiritu egi-

(3) *La experiencia socialista vista desde mi pueblo (México).*

turaz agertu ohi da eta orduko ALFAren ibil-indarra eta gogoia "koperazio" hutsezko zen: lankidetzaz; denek lan egin eta denen artean denentzat, demokrazia arauz, berdinki banatuaz bai emaitza materialak bai moralak.

Orduko ALFAren problemarik gordinenetarikoena *dirua* zen. ALFA sortu nahi eta nahikoa diru ez. Elkartu ziren langileak oporketa luze eta ikaragarri baten ondoren dirurik gabe. Beraz, nolabait ere hasi egin behar eta, bai langileen artetik, bai zenbait laguntzaile aldetatik lehenbiziko kapitala eskuratu ahal ukan zen.

Dakigunez, kapitala hamar hogereleko akziotan banatua zen, baina akzio horiek % 10en korritua emateko bidean jarriak ziren arren, ez omen zen 1936 arteko ALFAren hamasei urtetako bere ibileran inoiz "dibidendurik" banatu langileen artean, ezta ezin akzio-jaberenean.

Alde batetik, diruaren premia larri ondorenak ALFAren el-kargoari kapitalista usai zerbait eman zezaiokeen, baina ez zen hori, garbi esanda, araka-saio harek berarekin zeraman izpiritua, kidez hutsa baizik: lankidetzaz, baltzukidetzaz.

Bestalde, *Sociedad Anónima* bilkera, aintzina batetan elkargo edo "koperatiba" zentzuzkoa zen, nahiz eta ondoren kapitalista huts etorria izan.

Badago beste arrazoi bat. Ez zegoen, 1920an, koperatibagintzarako legerik. Beraz, ez zitekeen ALFA, lege aldetik behintzat, koperatiba eratu. Koperatiba bidea 1931ko lege batek ireki zuen, eta 1942 urtean lege hura eraberritua izan da. Harrez gero, 1943ko Azaroaren 11n erreglamentatua. Ordudanik dugu zilegi koperatibagintza.

Beraz, legepe, koperatiba taxuz eratu ezin zitekeelarik ALFA, agian, "S.A." eraskina jarri zioten bere sortzaileek, eta akzio bantantzea ere jarri. Horrela ote zen? Arrazoi bat izan daiteke. Baina ez dakigu.

Buka dezadan atal hau. ALFA, behar bada, ez da inoiz kope-

ratiba jator jatorra izan, hau da, gaur egun zenbait alderditan ditugun kooperatiba modernoen taxu eta adiarazpen hestuz eratua, baina orain berrogeitamar urtez joanik begiratzen ari garenez, haren sortzaileak benetan *koperatibalari* eta *koperatibagile* bikainak genituen. Haien izpiritua eta giharra hori zen, ez beste. Gizon haiek ezaguturik, haien ideal-bideak eta nahiak horren ongi ezagutzen ditugularik, ALFA, bere sorkunean kooperatiba gogo hoberen eta jatorrenean eratua izan zela esan dezakegu.

Xehetasun bat: Diru aldetiko larritasuna bazuten arren, ALFA sortuaz batera, Eibarren langileek bataz-beste irabazten zuten eguneroko mailatik 12 pezetaraino jaso zitzairen alfakoei, eta, horrez gain, jarritako lan neurritik gorako ekintzari zegokion gain-sari berezi bat.

Amicia

Gaur egungo MAQUINAS DE COSER ALFA, S.A. aski demokraziz eratua da eta zenbait pondutan kooperatiba jator baten izpirituz moldatua dugu. Halere, non-nahi bezalatsu, bada haserrea, tikimikia, elkar ikus ezina eta diskonformidadea majo. Langile xeheak nagusikeria ugari dela esaten du; aginpidetzan denak, ordea, ez dagoela baltzukideen artean kooperatiba ez kooperazio izpiriturik. Betiko leloa: gizonen arteko zein-nahi erakundetan ezagutu ohi ditugun liferentziak.

Hara baina, nola nahi dela ere, ALFA, S.A. lantetxeak duen egiturak badu gaurregun ere oraindik kooperatiba baten zerbait ezpala eta kutsu edo ondorio: Dirua oso banatua dute langileen artean eta alde honetatik langilea da ALFAren nagusi indartsuena nahiz eta, diru-utzia izan gabe, akzio-jabetzak taxutzen duen arren. Zerbait zehaztasun ikus dezagun alegia:

- a) Langileek kapital osoaren % 78'60 dute akzio bidez banatua; akzio-jaberik handienak 670.000 pezeta ditu ak-

ziotan eta 120 lagun daude maila horretan. Akziojaberik xipienak 65.000 pezeta daduzka eta hauetariko 366 lagun dira neurri horretan direnak. Multzo bi horien tartean daude akziojabe diren beste langile eta enpleatu guziak. Beraz, dirua aski eta zabalki banatua da; akziojabe zaharrenek dute, noski, akziotan diru gehien, baina badirudi ez direla aberatsegi eta horregatik ia esan genezake ez dela akzionista indartsuegirik. Gainera, 670.000 pezeta akziotan 120 lagunek baldin badute eta 65.000 pezeta 366 lagunek, bi horien tartean 1.214 lagun dira oraindik langile eta enpleatu artean. Horrela dute, bada, kapital osoaren % 78'60 langile eta enpleatuek.

- b) Sukursal eta filialen artean, eta jubilatatu, heredatu eta alar-gunen artean banatua den kapitala % 14'25 da, hots, akziotan, noski.
- d) Banco de San Sebastián-ek du gutien, hau da, % 7'15 eta ehuneko honek 25.000.000 pezeta osatzen du.

Gaur, agian, ALFAk horrela erabakiko balu ez luke banketxe horren dirujabetza beharrik. Baina honen itzala nolabaiteko garrantia ere omen da munduko salerostegi luze-zabaletan. Hortik at, ALFAk zor ere zor dio Banketxe horri bere bizi-bide osoan eman dion laguntzagatik.

Bere administrabide aldetiko egitura S.A. kapitalista baten eran eratua baldin bada ere, badu, ezin uka, kooperatiba zentzuzko atalik; badu bai sozial justizia eta demokrazi eskubidetasunik langile eta enpleatuen alderako.

Begira ALFA, S.A. honen organigrama, 148. horr.

Egitamu hori begiz pixka bat joaz batera besteengandik nabarmentzen diren bi atalez jabetzen ginake: a) Akzio-jabeen Batzarre Orokorraz; b) Batzorde Kontsultibuz batez ere.

Akzio-jabeen Batzarre Orokorra.—Soziedade Anonimo guzie-

tan bezala, Batzarre honetan izendatzen da Administrazio Kontseilua. Kontseilu honek urtean behin eman behar dizkio kontuak Batzarrari. Langile eta enpleatu guziak akziojabe bait dira, Batzarre honetan badute bai hitz eta bai boto. S.A. kapitalista hutsetan akzio-jabeak diru jabe direnez, langile eta enpleatuak morroi dirateke. Hara baina, ALFAn langile eta enpleatu guziak dira hain zuzen akzio-jabe. Beraz, Batzarre Orokorrean badute langile eta enpleatuek eskubide eta indarrrik sendo. Hitz batean, lantetxe beraren eta jestioaren jabetza ere badute. Honetan nabarmentzen da batik-bat koperatiba batetan langile guziek bai hitz, bai autarki eta bai jabetza duten eran, edo antzera bederen, ALFAn ere justiziaz eta demokrazi arauz nolabait ere eratuak direla.

Batzorde Kontsultibua.—Administrazio Kontseiluaren eta Akziojabeen bitartekotza betetzen du batzorde kontsultibu honek. Izenak berak dioenez ez du ejekutibutasunik. Ez dago batzorde honetan botaziorik. Ohar, botazioa Batzarre Orokorrean bai egon daitekeela. Batzorde kontsultibu honetan aurkezten dira kontseilarien izenak. Legez hala jarrita ez badago ere, langile talde bakoitzak (tekniko, ofizioko langile, langile espezializatu, ardu-razko) bere kontseilariak ditu Administrazio Kontseiluan. Batzorde honetan, kontseiluak berak baditu bere ordezkioak eta, bestaldetik, langile sailen aldetik osatua da. Kontseiluaren eta langileen artean aukeratzen direla kontseilariok esan genezake. Ikus dezakegunez, batzorde honek duen zereginik garrantzitsuenetariko bat kontseilariak aurkeztea litzake. Beste bat ere, eta oso berezia, akzioak banatzeko direnean nola banatu eta antzekoak erabakitzea.

Urtean zenbait aldiz, Kontseiluak enpresaren arazo guzien berri ematen dio batzorde honi. Eginkizun hau oso garrantzizkoa da, teorian besterik bada ere, praktikan Akziojabeen Batzarre Orokorrak ezin bait du urtean behingo Batzarre batetan Kontseiluaren egitekoa juzgatu. Esan dezagun batzorde hau langileen eta akziojabeen (langile guziok, ikusi dugunez, gehiago edo gutiago akzio-

jabe bait dira) ordetza dela. Batzorde hori botazio bidez eratzen da eta, beraz, demokrazi arauz egina dela ikus dezakegu garbiki.

Horra hor Eibarko *Máquinas de Coser Alfa, S.A.* lantetxearen historia zehatz samar emana. Bakoitzak bere irizpidea jar beza. Baina gauza bat dago garbi: Eibarko herriak eginiko ekintza eta egintza ausarta da ALFA. Herri batek amets egin zuen; herri batek pentsatu; herri horrek berak moldatu, zuzendu eta aurrera jaio-arazi. Ekintza herrikoia dugu, beraz, ALFArekiko ekintza; kooperatiba batez amets eginiko ondorena.

Horregatik dago ALFA lantetxea horren hestu loturik Eibarko herri eta historiari eta hainbeste eta hainbeste eibartarrek bizi-arazi bait dio berari, ez genezake, gaurregun, Eibar Alfa gabe uler. Bertako langile ez garenok ere gure gure dugu kooperatiba nahian galditu zaigun ALFA, S.A.

Aldi hura bizi izan zuen eibartar izpirituak sortu zuen kanta eder baten zati honen bidez bukatzen dut:

“...eiten dira bizikletak,
josteko makinak;
laster egingo dira ere
automobilak.
Bizi bedi Eibarko herria,
zabal zazu aurrera bidia”.

